

Öt hét, öt bemutató

Ha „számszerűsítjük” az idei szabadtéri játékok legfontosabb eseményeit (s a Budapesti Tavasz Fesztivál szlogenjére is kacsintunk), azt mondhatjuk: öt hét, öt bemutató, tizenhét előadás. Az időtartam valamivel hosszabb, mint a legutóbbi években; valamennyi bemutató mű először szerepel a Dóm téren; a dómszínpad mellé szorosabban sorakoznak más helyszínek: amíg ott próbálnak a művészek, azokon a napokon az újszegedi szabadtéri színpadon és a városháza udvarán kínál művészeti élményeket a szabadtéri igazgatóság.

Körülbelül így festene — a legkisebb dióhéjban — a mostani szabadtéri jellemzése; ám ennél jóval részletesebb tájékoztatást kaptak az újságírók szerdán, Budapesten — *Nikolényi István* igazgatótól és munkatársaitól. Minthogy a „hazai pálya” előnyeit élvezzük, azokról a változásokról, melyek eltérést jelentenek az eredeti műsortertől, nagyobbára beszámolhatunk már olvasóinknak. Megirtuk, hogy a tervezett Shakespeare-előadást, a Madách Színház *Antonius és Kleopátra*-produkcióját — miután a főszereplő *Almási Éva* más színházhoz szerződött, illetve több színész lemondta szereplését — nélkülöznünk kell. Helyette ugyancsak a Madách előadására épülő, de nálunk több új szereplővel színe kerülő *Cyano de Bergerac*-ot kapjuk, *Rostand* romantikus drámáját, mely egyébként otthonos a világ szabadtéri színpadain, játszották már Avignonban, Chichesterben, a Niagara víziesenél... *Lengyel György* rendezi, a címszereplő *Husztai Péter*, *Roxan Moór Marianna*. Előadások: július 17., 18. és 19-én. A

nemzetközi szakszervezeti néptáncfesztivál gálaestje: *Rossa László—Novák Ferenc—Polner Zoltán*: *Boszorkányok, varázslatok* című, két részes táncjátéka. Július 24-én és 25-én láthatjuk a téren, *Ráckevei Anna, Bubik István, Juhász Róza* főszereplésével, 11 ország több száz néptáncosa, valamint a *Hegedős- és a Kamarás* együttes közreműködésével. A *Rigolettó*t (július 31., augusztus 1-jén, és 3-án) *Békés András* rendezi, *Oberfrank Géza* vezényel. A szereplőgárda: nemzetközi. *Fiala O. Asz* baritonista, *Roberto Magri* a címszereplő, először lép fel Magyarországon. A mantuai herceg: *Kaludi Kaludov* bolgár énekes (nemrégiben *Gregor Józseff* szerepelt Houstonban, a „*Borisz*”-ban). A szovjet vendégművész, *Anatolij Bojko* (Sparafucile) koncertezett már Szegezen is. *Gilda Szűcs Márta*, az Operaház művésze. Mellettük színpadra lépnek a szegedi operatársulat kiválóságai: *Szonda Éva, Németh József, Gyimesi Kálmán, Réti Csaba, Keresesi Gábor, Vámosy Éva, Vajda Júlia, Erdélyi Erzsébet*. Ha az eddig eladott jegyekből szabad következtetni, az idei szezon „slágere”: a *Nyomorultak* című musical. *Szinetár Miklós* rendezi, *Vikidál Gyula, Makrai Pál* mellett vendégművészek *Kürtölggyi Erzsébet, Szombathy Gyula* a főszereplők. A Rock Színház produkciója augusztus 14-től 21-ig, nyolcórától szombat délután, a *Webber Requiemjét* és a *Tolcsyay-testvérek Magyar Mise* című művét láthatjuk. *Pál Tamás* vezényli a szegedi szimfonikus zenekart, közreműködik *Pitti Katalin, Begányi Ferenc, Demjén Ferenc, Vikidál Gyula, Tolcsyay László, a debreceni Kö-*

dály-, és több budapesti kórus. (A *Requiem* és a *Magyar Mise* a Margitszigeten is megy, a győri szimfonikusokkal.) A látványt *Novák Ferenc* koreográfiái nyújtják majd. Rendező: *Koltay Gábor*.

Először vendégszerepel Szegeden a kaposvári színház: augusztus 5-én és 6-án az újszegedi színpadon mutatják be *Jarry: Übü király* című művét, *Lukács Andor* rendezésében, *Bezeredy Zoltán* és *Csákányi Eszter* főszereplésével. *Porhintés* a címe *Nagy Bandó András* és a *Szegedi Kabaré* 7-i estjének; másnap a *Molnár Dixieland* és vendégei produkciójának *Jazzparádét*, 9-én és 10-én pedig *Csemer Géza* rendezésében *Dankó-estek* lesznek — ugyancsak Újszegen. A tanácsháza udvarán két produkciót kínál a szabadtéri: *Sophie Devat* nizzai szonzenekesné estjét július 26-án és 27-én tartják meg, *Rossini* egyfelvonásos operáját (*Házassági szerződés*) augusztus 2-án a szegedi operatársulat mutatja be.

Eddig 60 ezer jegy kelt el elővételben — hallottuk a tegnapi tájékoztatón. A jegyiroda új helyén, az igazgatóság Klauzál téri épületében naponta 10-től 17 óráig tart nyitva.

A szegedi nyár egyéb rendezvényeiről Horváth Mihály tájékoztatót. Orgonaestek, kiállítások, tudományos konferenciák, az ifjúsági napok eseményei, a néptáncfesztivál, nemzetközi sportversenyek, a Várudvari estek programjai, a Muzsikáló udvar koncertjei, a Művészeti és pszichológiai napok rendezvényei gazdagítják, teljesítik ki a nyári kínálatot.

S. E.

Kiállítási napló

Eldugult közlekedőedény?

Bizony mondom, zavarban lehet a kiállításátogató Szabados Árpád képtárlati tárlatán. Tanácsstalanságot megérintem, hiszen minden olyan fogódzó, eligazító ismérő csődöt mond e grafikák között, melyek másutt segítenének a megértésben, földolgozásban. A vendégkönyvi bejegyzések is utalnak erre, az elutasítók éppúgy, mint a tetszésnyilvánító. Ime, néhány példa: „Sok fura dolgot láttam, de a felét sem értem.” „Ez csakugyan nem nagyon tetszett!” „Remek, igen kifejező!” „A szó semmit sem mondna.” „Ritka nagy család ez az egész!” „Van egy pár darab kép, amely nagyon elvont, és így a megértés is nehéz.”

Szabados Árpád igencsak komoly erőpróbára kényszerít. Ahhoz, hogy megtaláljuk az utat sajátosan egyéni grafikai nyelvhez, részint e műfaj hetvenes-nyolcvanas évekből tendenciáit, részint Szabados alkotási folyamatait szükséges áttekinteni. Az az általános fogalmazás, hogy a hetvenes évek meg

igyekeznek továbbítani. A fő hangsúlyt az alkotói folyamatra és a „médiúra”, a közvetítőre helyezik. A másik csoport tagjai meghatározó szerephez juttatják a tartalmi tényezőt, lényegesnek vélik a sajátosan egyéni művészi magatartásformát.

Szabados Árpád a hatvanas évek második felében lépett a magyar képzőművészeti porondjára. Kései két évtizede pályáján sokféle áramlathoz csatlakozott, a grafika számos technikái lehetőségével kísérletezett, új kifejezésformákat épített be alkotói folyamataiba. Sajátos laboratóriumként is fölfogható művészete, hiszen szuverén, gondolkodó emberként, tevékeny pedagógusként és közéleti alkotóként vezényelése a mostani nagyvezényesek nemzedékének, mely a hetvenes években vette át a meghatározó csapat

stafétabotját, s melyet még ma is kezében tart. Már kezdetben jellemző volt analitikus vénája, igyekezett a dolgok mélyére hatolni, kereste a jelenségek mozgatórugóit, az elemi részek összefüggéseit, az újraalkotás lehetséges módozatait. Soha nem esett hanyatt a formákól, a mögöttes tartalom fontosabb volt számára a felszíni jelenségeknél. A tudásanalízis párhuzamok segítségével, elemző szándékkal, viszonylatrendszerrel fölmutatásával, képzetársításokkal párosult. A lehetséges verziók sokaságából nem egyet emelt az általánossá szintjére, hanem ahogy egyik kritikus megfogalmazta: „Az egyes-általános dialektikája nála fordított: az általános formát rögzíti elsősorban, s ebből bontja ki az egyedi megjelenések sorát.” Olyan útkereső művész, aki nem azért variálja eszközeit, műformáit, megnyilatkozási változatait, stílusfordulatait, mert közhizton és szertelen. Eppen ellenkezőleg. Mindig önmagát kutatja, helyét, szerepét a folyton változó világban, a felmerülő kérdésekre mindig a legtermészetesebb és legadekvátabb választ keresi. Ez a „mindent megkérdőjelező” magatartás talán sorunk egyik művészeti alapállása. Hiszen a változó világ értékborulásaiban biz-

tos pontokat kell keresni, új értékeket kell teremteni vagy régieket visszaállítani kizozdulás előtti presztízszükbe.

Egykori kalickaelemzése, a gyermekrajzok iránti fogékonysága logikusan vezetett a falirkák világához, ehhez a spontán megnyilatkozási és üzenetközvetítési mód egyedi ikonográfiájához. Hogy az elemek közötti kapcsolatok lehetséges variációit könnyebben megértjük, érdemes egy példa erejéig magát Szabados Árpádot idézni, amikor is gyermekfoglalózkodásainak módszeréről szól: „Milyen lehetőségeink vannak, ha például három különböző karakterű térforma között kell kapcsolatot teremteni? Összekötöm őket egy szállal, esetleg azonos színűre festem őket, egyszóval nyilvánvalóvá válik összetartozásuk... Idegenségükben tartoznak össze vagy funkcionálnak. Ezekre és a továbbiakra is mindig találunk analógiákat az emberek közötti viszonyokban is (három egymást nem ismerő magyar találkozik Párisban). Változtathatók a három forma egymáshoz viszonyított helyzetén. (Igy optikailag kapcsolódnak egymáshoz, lesz például egy közös síkjuk vagy olyan pozitív-negatív formák kapnak hangsúlyt, amelyek megteremtik a kapcsolatot.) Tartalmilag, tematikailag kapcsolhatóak... Alakíthatom a formákat úgy, hogy összehangolódnak... és alakíthatom őket úgy, hogy ellentétek legyenek, ezzel teremtve meg a feszültséget — így egymást feltelvezve...”

Ha ezek után szembelálkozunk a gyökereitől elszakított új ceruzák, szén, ecset- és pasztell-lapokkal a szegedi tárlaton, talán könnyebben ráléphetünk a pisztolyra, a hópolyhekre, a sárkányra és az elnagyolt női alak kapcsolatára az *I. rajza* című képen, vagy a földített elemelőredékekből összeállt bennünk a *Csaknem táj* valóságos tájja, az avart földszíni Tavasz öngyújtó netán figyelmeztet felelőtlen ségeinkre, s a *Ravasz Salome-tánc* a puskacsövön több asszociációt kelt, mint a fegyver hangsúlyos ravasza. Nem mondom, hogy szavakban egyszerűen megfogalmazható Szabados íróniát és szakazmust sem nélkülöző alkotásai, de a *Körtés* egy szalon belőgő villanykörtéje vagy a *Virágos vörös* ráscháló mögötti szanzavarérija többreugó mű, mást, többet is mond, talán sorsokról is beszél. S a falirkákról kölcsönzött általános sémákra lett nemi jelek sem öncélú játékok, egy társadalmi réteg vizuális jelbeszédének alig artikulált elemei. S ki ne fedezné fel a szemlees önióriát az *Építkezés* Nálunk lapjain vagy az önmagán túlmutató jelképtermés erejét a *K. Zs. Makón* című rajzon.

Szabados Árpád nyilván tisztában van azzal, hogy rajzai nehezen apperceptálhatók, ám ilyen következetesen szuverén világot teremteni csak tudatosan és hitellehet. Kinek a büne, hogy élvonalbéli, újító alkotóink és a közönség befogadása ingerküszöbe között ekkora szakadék tátong? Ő maga szerényen azt igényelné, hogy „a közlekedőedények törvényének érvényesítésével a vizuális nyelv és a beszéd között ökonomikusabb gazdálkodást segítene elő birtokolt szellemi javainak kifejezésére”. Ehhez azonban meg kellene szüntetni a természetes és mesterséges dugulásokat.

Tandi Lajos

Lúdas Matyi Szolnokon

Kérdés: az úgynevezett Rákosi-korszak, az ötvenes évek igazi lényegét ennyi idő elteltevel, ennyi próbálkozás után is sikerült-e már igazán hűen és pontosan meghatározni. Ez meg, mondjuk, az (egyik elképzelhető) alapjátéka.

Schwajda György többféle értelemben is totalitásra törekvő művészcím. Jobban, fölismertetőbben, látványosabban, mint sokan mások. Erre a minősítésre most a szolnoki Szigligeti Színház *Lúdas Matyi* című „népi demokratikus zenés játék” kapcsán vélhetően jobban méltó, mint valaha. Schwajda most egyszerre szerző, színgazgató és (életében először) rendező egyszerre — s ez a „szerepalkozás” egyáltalán nem válik javára. Amit és ahogyan ezzel a produkcióval fölmutat: mindenféleképpen a teljesség igényét, a „mindent akarás” büvöletében, a színházteremtés mágiájában fogat; ám, hogy mindez elfogadható-e vagy sem — más lapra tartozik.

Az alapötlet jó, legalábbis tetszetős. A Döbrögit háromszor visszaverő *Lúdas Matyi* históriája annyira közismert, hogy mindezt a visszajára fordítani úgy, hogy a játék a Rákosi-korszak kelles középebe helyeződik — kifejezetten nagy, komoly ziccer. Már az első negyedórában szinte hemszögnek a (látzólag) „meredek” helyzetek, poénok, alakok, a fejét elvesztett párttitkártól egyéb abszurd figurákig, hogy aztán később mindez kiteljesedjék — és az utóbbi évek talán legkevesebb, és talán legcinikusabb végkicsengésű mondandója felé csavarják el a szolnoki *Lúdas Matyi* alapötletét. Mert hogy az igazság(tétel) önmagában agyonmanipulált, hogy Döbrögi verit meg valójában *Lúdas Matyi* úgy, hogy a nép azt hiszi: a népi hős tett igazságot — ez legfőképpen csak

Régen volt színházi produkcióknak ekkora híre. Ez lehetne az egyik lehetséges kiindulópont.

részigazság. Ha az egyik fő ihletre, *Bacsó Péter* nevezetesen *A tanújára* gondolunk, ott is csak a Rákosi-évek igazi lényegének megragadásával szemben lehetett (a mondandó szempontjából morális természetű) kifogásunk: vajon ideje már ezeken a borzalmakon nevetnünk és nevetnünk? A film, az irodalom ellenpéldái, *A ménesgazdától a Vidravasig* mást jeleznek. Schwajda György játékos ötletelosorozata önmagában eszmeileg elfogadható lehetné, ha nem sugallna valamiképpen totális reménytelenséget, rezignált beleenyugvást, amolyan kvázi megnyugtatót a fátumszerű manipuláció érvényesítő erejében és érvényesítésében. *Petőfi* kiábrándult idézése a darab végén, rálegyintve a mondatra: „azért a víz az úr” — így nem igaz; mert kérem szépen, higgyük el, végső soron: mégiscsak a víz ám az úr.

A szolnoki előadás különben, időnkénti jó pillanatai ellenére, szokatlanul, elsomorítóan egyenesetlen, összerázatlan, összedetelen. A rendező Schwajda nem tudott megbirkózni az író Schwajda szükséges színpadi kontrolljával, az operett, a kabaré, az abszurd, a tragikomédia elemei többször tűnnek összetakoltnak, mint szervesen egymásba illesztett harmónikus egészek, a poénoknak csak kisebb része „ül”, időnként az utánérzések, a fáradó ötletenergiák átlátszóan didaktikus jeleneteket produkálnak. A kiskajátított igazságszótást öntörvényű színházi világban láttatni helyes és imponáló törekvés. Am a megvalósításban

még olyan tekintélyek sem tudnak igazán Schwajda segítségére lenni, mint a koreográfus *Novák Ferenc*, és az ezáltal bizony haloványabb-felszínesebb teljesítményt mutató diszlettervező, *Pauer Gyula*. A színház közlő *Lúdas Matyi* játszó *Mertz Tibor* ígéretes villanások mellett gyakran nem bírja erővel és eszközökkel, *Katay Endre* Döbrögi viszton rutinosa alakításnak mondható. *Hunyadkúrti István* Ispán ávosa jó, ha nem elég színelő ábrázol is. *Szendrei Ilona* (Edesszüle elvtársnő) és *Vlahovics Edit* („Juliska elvtársnő, népi származású DISZtag”) is megfelelnek.

Egy győtrő, lidércnyomó korszak igazi lényegének meghatározására, ennek művészi megjelenítésére, úgy látszik, még mindig képtelen a megzabolázott ösztön és a háborgó értelem. Próbálkozások, persze, lám, vannak. És legyenek is, minél számosabban. Várunk tovább.

Domonkos László

Amikor legutóbb Szegeden járt a közlekedési miniszter, épp a vasútról szólva hangsúlyozta: ha nincs is ez idő szerint fedezet a látványos korszerűsítésnek, azért az apró dolgokban még lehet valamit keresni. Az utasok érdekében, természetesen. Sorolt persze példákat is: a szerelvények tisztaságáról, a fel- és leszállást könnyítő peronokról, az állomások parkosításáról beszélt egyebek között. Gondolom, ide sorolhatjuk a tájékoztató és információs rendszer „karbantartását” is, nem csupán a vasúti pályákét.

Nos, e két utóbbiba kedden este valami hiba csúszott. Az egyik: Cegléd és Nyársapát között 18 óra

Pontosság

20 perckor egy pályaeépítő munkagép kisiklott, s elzárt a szabad utat egyebek közt a Napfény és a Szeged expressz előtt. Ilyen rendkívüli helyzetekben különösen fontos, hogy rendkívül rugalmasan és gyorsan szervezzék meg az utasok továbbvitelét. S ha már az nem sikerül a túrértáron belül, legalább pontos felvilágosítást kapjon minden érintett utas és utasváróról, hogy mi történt, mire számíthat.

Valószínűleg itt a nagyobbik hiba: az expresszvonatok utasai joggal kevesellték azt a szűk-

szavú információt, hogy műszaki ok miatt fog késni vonatuk. S még akkor sem tájékoztatták az állomáson várakozókat az érkezés várható idejéről, amikor pedig — a nem túl gyors autóbusszos átszállás után — a vonatok már továbbindultak Ceglédre, illetve Nyársapátra.

Ennyire rossz volna a vasút belső hírközlési rendszere? Aligha.

A MÁV-nál adnak a pontosságra. Remélhetőleg nemcsak az olykor 230 perccel késő expresszvonatokra, hanem a tájékoztató és információs rendszerére is. Majd. Ezután.

P. K.